

Posudek školitelky na diplomovou práci Adama Botka na téma *The Application of the Due Diligence Principle in Cyberspace*

Diplomant se ve své práci zaměřil na velmi aktuální a v českém prostředí zatím jen omezeně reflektované téma využití principu náležitě péče (*due diligence*) v kybernetickém prostoru. Práce je zpracována velmi kompetentně, diplomant osvědčuje výbornou orientaci jak ve zkoumané problematice, tak v mezinárodním právu veřejném obecněji. Celkově jde o jednu z nejkvalitnějších prací, kterou jsem na PF UK kdy vedla.

1. Aktuálnost (novost) a náročnost tématu:

Téma diplomové práce je zvoleno šťastně, propojuje totiž dvě oblasti, jimž je v poslední době věnována zvýšená pozornost, a to je oblast kybernetického prostoru a institut tzv. náležitě péče (*due diligence*). Zpracování tématu kladlo na diplomanta vyšší nároky, a to jak s ohledem na teoretickou náročnost mnohých aspektů institutu náležitě péče, tak proto, že jde o téma nové a dosud v mnoha ohledech „nedovyvinuté“ (chybí dostatečná státní praxe apod.). Diplomant se s těmito výzvami vypořádal dobře a předložil práci, která je hloubkou a komplexností svého zpracování i způsobem sepsání na úrovni (přinejmenším) kvalitního odborného článku. Zvláště vyzdvihnout přitom musím to, že při zpracování práce – počínaje volbou tématu přes vyhledání relevantních zdrojů a navržení struktury až po vlastní sepsání textu – si diplomant počínal velmi samostatně.

2. Formální stránka práce a využití zdrojů:

Diplomová práce má standardní délku (108 stran, z toho 85 stran vlastního textu). Diplomant se rozhodl sepsat práci v angličtině, což se ne vždy u studentů ukáže jako dobrý nápad, v tomto případě ovšem o dobrý nápad šlo. Diplomant má velmi pěknou angličtinu na úrovni rodilého mluvčího, v textu je navíc jen minimum chyb či překlepů (byť tu a tam se nějaké objevují) a celkově se text, jak je to je u odborné práce možné, čte velmi dobře. Diplomant pracuje s odpovídajícím množstvím primárních pramenů a sekundární literatury, s ohledem na téma se jedná především o zdroje v angličtině, včetně zdrojů elektronických. Způsob využití a citování zdrojů je standardní.

3. Obsahová stránka práce:

Diplomová práce je rozčleněna do úvodu, šesti kapitol a závěru. V úvodu diplomant vymezuje a na příkladu ilustruje téma a vymezuje cíl práce, jímž je „*to comprehensively analyze the due diligence principle and its role and use in the cyber context*“ (str. 3). První kapitola podává historický přehled vývoje principu náležitě péče a mapuje snahy o jeho kodifikaci.

Zamýšlí se i nad tím, nakolik je náležitá péče obecným (jednotným) principem mezinárodního práva a nakolik se lze naopak v různých oblastech mezinárodního práva setkat s odlišnými podobami principu. Druhá kapitola uvádí hlavní výhody, jež má aplikace principu náležité péče v kybernetickém prostoru: první výhodou je zmírnění problému přičitatelnosti kybernetických útoků státu, druhou otázkou odpovědnosti za kybernetické útoky vedené z území státu bez jeho přímé kontroly (v duchu doktríny *unwilling and unable*). Bylo by zajímavé zamyslet se nad tím, zda má aplikace principu v kyberprostoru také nějaká rizika. Třetí kapitola se zaměřuje na vývoj diskusí o aplikaci principu náležité péče v kyberprostoru na půdě OSN (Skupina vládních expertů, Otevřená pracovní skupina) a na postoje některých států, jež se k dané otázce již vyjádřily (Austrálie, Francie, Nizozemí).

Čtvrtá kapitola pojednává o obsahu principu náležité péče. Podle diplomanta se princip zakládá na třech prvcích, jimiž jsou „(1) *use of the territorial State's territory or its cyber infrastructure in the malicious operation*, (2) *knowledge the territorial State has of a cyber operation that is supposed to be stopped*, and (3) *violation of State's rights*“ (str. 36). Zatímco první dva prvky jsou diskutovány poměrně detailně, u třetího se diplomant zaměřuje prakticky výlučně jen na to, zda porušení práva jiného státu může spočívat v pouhém zásahu do jeho suverenity. Bylo by užitečné více zvážit dalšími možná porušená práva a také to, nakolik zásahy do práv fyzických a právnických osob mohou představovat porušení práv státu státní příslušnosti daných osob. Čtvrtá kapitola se dále zabývá některými spornými aspekty aplikace principu náležité péče v kyberprostoru, jako je odpovědnost tranzitních států. Rozebírá také obsah odpovědnosti, přičemž upozorňuje na možné odlišnosti v obsahu v závislosti na technologické vyspělosti států.

Pátá kapitola se věnuje nástrojům donucení, konkrétně retorzím, protiopatřením a sebeobraně. Zatímco první dva nástroje považuje diplomant za legální, sebeobranu v reakci na pouhé zanedbání povinnosti náležité péče odmítá, s čímž lze souhlasit. Některé podkapitoly nejsou zcela dotažené v tom smyslu, že diplomant sice vysvětluje, v čem spočívá problém a jaké pohledy na něj se objevují, k žádnému z těchto pohledů se ale jasněji nepřiklání. To je příklad podkapitoly o tzv. kolektivních protiopatřeních. Šestá kapitola je zaměřena na možnou preventivní složku náležité péče v kyberprostoru. Diplomant zvažuje možnost inspirovat se v této oblasti právem životního prostředí, správně ale poukazuje nad rozdíly mezi tímto právem a právní úpravou kyberprostoru. Zajímavé jsou také úvahy o tom, jakou roli by při případném zajišťování prevence měly soukromé entity (např. povinnost oznámit incidenty). Závěr shrnuje obsah práce a připomíná rostoucí relevanci tématu.

4. Závěry a doporučení:

Diplomová práce Adama Botka *The Application of the Due Diligence Principle in Cyberspace* splňuje, ba převyšuje nároky kladené na tento typ kvalifikačních prací na PF UK. Proto ji **doporučuji** k obhajobě a předběžně ji hodnotím jako **výbornou**. Současně doporučuji zvážit jednak možnost uznání práce za práci rigorózní, jednak publikaci celé práce či zkrácené verze ve formě článku. Během obhajoby by se diplomant mohl vyjádřit k těmto otázkám:

- 1) Někteří autoři (např. Kulesza) se domnívají, že princip náležité péče se nachází na pomezí klasické odpovědnosti státu (responsibility) a odpovědnosti za činy mezinárodním právem nezakázané (liability). Co si diplomant o tomto názoru myslí?
- 2) Česká republika zatím k využití principu náležité péče v kyberprostoru jasné stanovisko nezaujala. Měla by tak učinit, a pokud ano, jak by toto stanovisko mělo vypadat a proč by tomu tak mělo být?

V Praze dne 16. dubna 2020

Doc. JUDr. PhDr. Veronika Bílková, PhD., E.MA